

"ילדי תימן": הדו"ח החדש חייב לקבל הכשר

עניות שימשו ל"הצדקת" ניתוק הילדים מהוריהם, כמו גם בעדות מטפלת במרפאת התינוקות במחנה העולים ראשי העין, שושנה שחם: "אמרת: רגע, לאן לוקחים אותם? או הם אמרה: אנחנו משפרים את המצב שלהם. הם הולכים להיות במשפחה אחרת, שלא יקרה להם עוד פעם מצב רפואי... התייכשות... ואז כשבאו ההורים הביולוגיים, שיקרו להם שהילדים מתו. היינו עדות לזה".

הדו"ח מראה שבוצעו נתיחות שלאחד המוות בתינוקות, בדרך כלל לבירור סיבת המוות, אך לעתים למטרות מחקר, ללא ידיעת ההורים ומבלי לבקש הסכמתם. עוד קובע הדו"ח שהדבר מעלה שאלות אתיות וחברתיות ברבר התנהלות צוותי הרפואה. הוא לא קובע ממצא באשר לניסויים בילדים חיים, בשל מיעוט העדויות.

ועדת החקירה הטילה על ההורים הישישים את נטל ההוכחה, והתמקדה בסתירת טענת החטיפה הממסדית המכוונת, תוך התעלמות מהאפשרויות של אדישות ורשלנות

בסיכום הדו"ח, נקבע שאנשי בריאות קיבלו החלטות רפואיות באשר לתינוקות מבלי ליידע את ההורים ומבלי לבקש הסכמתם; תרמו ל"ניתוק הקשר" בין ההורים לילדיהם; בישרו להורים על פטירות ילדיהם מבלי להציג גופה, תעודת פטירה או מקום קבורה; היו מעורבים בתיווך לאימוץ פרטי; ונקבע שתפיסות אנשי הרפואה וגישתם הפ"טרנזיסטיית הן מהגורמים לפרשה. מכיוון שתפקיד הדו"ח אינו מציאת אשמים והטלת אחריות, ממליצים מחבריו על התנצלות קהילת אנשי הבריאות בפני בני משפחות הילדים שנעלמו; על הכנסת תכני לימוד העוסקים בפרשה להכשרות אנשי בריאות; ולמשרדי ממשלה אחרים שהיו מעורבים בפרשה – לחתור גם הם לחקר האמת, בתחומיהם. השר ניצן הורוביץ – תן לדו"ח החדש גושפנקה רשמית. מדובר באמירה חשובה של אתיקה רפואית, וחשוב שהציבור יכיר את החומרים הכתובים בדו"ח.

פרשת ילדי תימן נחקרה לעומק, לכאורה, על ידי ועדת החקירה הממלכתית שהוקמה לצורך הנושא. אלא שבמאמרי "באין חשד אין חקירה אמיתית", הראיתי שעבודת הוועדה לקתה בליקוי היסודי ביותר שוועדת חקירה עלולה ללקות בו – היעדר כל חשד, ולפיכך עדיין נדרש בירור מעמיק. הוועדה הסתפקה ב"צוות חקירה" מצומצם של חוקר או שניים, והסתמכה על התייעור שנעשה בתקופת היעלמות הילדים, אף על פי שאינו אמין, כי הרי יש בו סתירות וחוסרים רבים.

הוועדה גם לא חשדה אפילו כשהושמדו יומני קבורה ושוחזרו, ואפילו כשהושמדו ארכיונים בזמן "חקירתה". היא לא תפסה נכון את תפקידה ולא פעלה כוועדת חקירה, אלא כבית משפט, ולכן הטילה על ההורים הישישים את נטל הוכחת טענותיהם. הוועדה התמקדה בסתירת טענת החטיפה הממסדית המכוונת והתעלמה מהאפשרויות של אדישות, קלות דעת, עצימת עיניים או רשלנות של בעלי תפקידים. כ-30 שנים לאחר דו"ח הוועדה המטיית, נכתב במשרד הבריאות דו"ח מאלף תחת הכותרת: "מעורבותם של אנשי בריאות בפרשת היעלמותם של ילדי תימן, המזרה והבי לקן". מחבריו הם יובל שראל, ד"ר שלומית אבני ופרופ' איתמר גרוטו. נקודת המבט של הדו"ח היא האתיקה הרפואית, אך שר הבריאות מעקב כיום את פרסומו, והעבירו לבריקת היסטוריונית. קראתי את טיוטת הדו"ח, ונוכחתי שממצאיו כה חשובים, עד כי ללא קשר לתוצאות המאבק על פרסום הדו"ח הרשמי – חשוב להביא לידיעת הציבור את הממצאים המרכזיים שבו.

הדו"ח מציג מסמכים ועדויות בדבר קבלת תמורה כספית עבור תיווך האימוץ. מכיוון שיהיו שיפקפקו בעדויות קודמות עות הלב של בני המשפחות, אסתפק בדוגמאות ממסמכים רשמיים ובעדויות בעלי תפקידים: במכתב מ-22 באוגוסט 1954 מיועמ"ש משרד הסעד ליועמ"ש משרד הבריאות, נכתב: "לא פעם, יש יסוד להנחה כי ילדים נמסרו תמורת כסף". משה ארלשטיין, שהיה ממנהלי ויצ"ו בירושלים, העיד: "היה גינקולוג בעל מרפאה פרטית, שנהג ל'סדר אימוצים' עבור אנשים פרטיים... ד"ר שטרק המנוח נהג... ל'אחסן' ילדים, שמכר לאחר מכן לאימוץ, במוסד ויצ"ו". הדו"ח מראה שאנשי בריאות חשבו שהורי הילדים לא מטפלים בהם באופן היגייני, ושתפיסות פטרנליסטיות וגז

הכותב הוא פרופסור במכללת האקדמיות נליל מערבי וספיר, מייסד האתר "ביקורת מערכת המשפט הפלילי" וראש המכון לבטיחות במשפט הפלילי